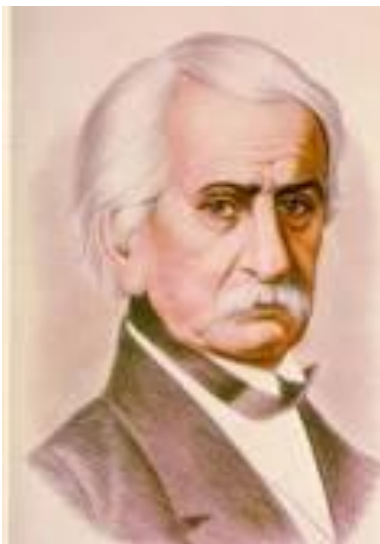

SCRIITORII MOLDOVEI - COPILOR

GHEORGHE ASACHI

CHIȘINĂU 2013

„...Străbune cărturar, visai
Să fii o literă în nume
De neam, de țară și de grai?”

(Vasile Romanciuc)

Cărturar, poet, prozator și dramaturg Gheorghe Asachi s-a născut la 1 martie 1788 în târgușorul Herța, fiind primul din cei patru copii ai preotului Lazăr (Leon) Asachievici și ai Elenei (n. Ardeleanu). În 1795 familia se stabilește la Lvov (Lemberg). Aici tânărul Asachi urmează Colegiul clasic (1796—1803) și cursurile de filozofie, filologie și construcții civile ale Universității din Lvov (1803-1804), după care merge la Viena unde face studii în matematică și astronomie (1805-1808), apoi la Roma unde studiază arheologia și epigrafia (1808-1812). Tot aici cunoaște mai aprofundat literatura italiană, ia lecții de poetică, lecții de pictură și sculptură în atelierelor lui Michele Keck și Antonio Canova.

În 1812 revine la Iași și se consacră unei activități culturale intense, ajungând în timp una din personalitățile proeminente ale Moldovei. A deținut funcțiile de referendar la Departamentul Afacerilor externe (1813); agent diplomatic al Moldovei la Viena (1822-1827); secretar al Comitetului ad-hoc (1829-1831) pentru redactarea constituției politice a Moldovei, cunoscute sub numele de *Regulamentul organic*; referendar al Epitropiei Învățăturilor Publice (1827-1849); director al Arhivelor Statului din Iași (1831-1849); cenzor (1851-1856) și director (1856-1857) la Departamentul Culturii și Învățăturilor Publice.

A pus bazele învățământului național prin mai multe evenimente: înființarea școlii elementare și gimnaziale la Trei Ierarhi (1828), deschiderea primei școlii de fete din Moldova (1833), crearea Academiei Mihăilene – prima instituție de învățământ superior după model european (1835), deschiderea școlii de arte și meșteșuguri din Iași (1841), etc. De asemenea a elaborat și editat mai multe manuale de matematică, algebră, geometrie elementară, a întocmit memoriul *Expoziția stării învățăturilor publice în Moldova, de la a lor restatornicire, 1828, până la anul 1843* (1845) etc.

Este considerabilă contribuția lui Gheorghe Asachi la organizarea teatrului românesc în Moldova. În 1836, împreună cu alți militanți pe tărâmul cultural, a înființat Conservatorul filarmonic-dramatic din Iași, care pune începuturile învățământului artistic în Moldova.

Gheorghe Asachi este un deschizător de drumuri și în domeniul presei naționale: în 1829 a fondat primul

ziar politic și literar în limba română din Moldova, *Albina românească*, pe care a editat-o timp de două decenii. A mai editat suplimentul literar *Alăuta românească* (1837-1838), *Foaia sătească* (1839-1840, 1846-1851), gazeta de popularizare a științei *Icoana lumii* (1840-1841, 1845-1846), *Almanah de învățătură și petrecere* (1847-1869) ș.a.

La fel de multilaterală este și activitatea literară a lui Gheorghe Asachi, care ni-l prezintă ca poet, prozator și dramaturg. A debutat literar prin publicarea unor poezii de dragoste și sonete în limba italiană în *Giornale del Campidoglio* (1811). Prima poezie în limba română, *Cătră Italia*, a fost scrisă în aceeași perioadă (1809 sau 1812). A debutat editorial cu volumul *Versuri* (1836), urmat în același an de culegerea *Fabule alese* și apoi de volumele *Fabule versuite* (1844) și *Culegere de poezii* (1854, reeditată în 1863). A versificat legendele istorice: *Dochia și Traian*, *Turnul lui But*, *Ștefan cel Mare înaintea Cetății Neamț*, *Învățătorul și urmașii săi*, *Credința*, *Patima* ș. a.

A intrat în dramaturgie cu traduceri și prelucrări din Voltaire (*Alzira*), Goldoni (*Camarierul de doi stăpâni*), Kotzebue (dramele *Lapeirus*, *Fiul pierdut*, comediiile *Văduva vicleană*, *Pedagogul*) ș.a. Prima scriere originală, sceneta *Serbarea păstorilor moldoveni*, montată în 1834, a fost urmată de dramele istorice *Petru Rareș* (partea I în 1853, partea II în 1863), *Elena Dragoș de Moldavia*, *Turnul Butului*, *Voichița de Românie* (toate în 1863).

A fost unul dintre întemeietorii nuvelei istorice la noi. În 1841, în revista *Spicicitorul moldo-român* a văzut lumina tiparului nuvelă *Ruxanda Doamna*. Urmează scrierile: *Petru Rareș*, *Dragoș*, *Alexandru cel Bun*, *Valea Albă* și alte nuvele în care evocă evenimente și personalități importante ale istoriei naționale. În 1859, tipărește nuvelele istorice, întâi în franceză, *Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie*, apoi în traducere română (1867). După evenimentele Revoluției de la 1848, al cărui adversar declarat a fost, Gheorghe Asachi se va retrage din viața publică, onorând de aici încolo funcții de o importanță mai inferioară celor de altădată.

S-a stins din viață la 12 noiembrie 1869, fiind înmormântat la Biserica Patruzeci de Sfinți din Iași. În 1890, în fața școlii de pe lângă Biserica Trei Ierarhi a fost instalată statuia scriitorului (opera sculptorului Ion Georgescu). Inscricția de pe soclul monumentului, „Școalele românești recunoscătoare”, consemnează meritul lui Gheorghe Asachi de a fi „întâiul apostol al învățământului din Moldova”.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Opera

Cântul cignului: versuri, teatru, nuvele istorice / Gheorghe Asachi. – Ch.: Litera, 1997. – 344 p. – (Biblioteca școlarului).

Leucaida lui Alviro Corintio – Dacico / Gheorghe Asachi. – București: Minerva, 1991. – 206 p.

Opere. În 2 vol. / Gheorghe Asachi; pref.: E. Levit. – Ch.: Hyperion, 1991.

Ruxanda Doamna: nuvele istorice / Gheorghe Asachi. – București: Minerva, 1992. – 288 p.

Valea Albă / Gheorghe Asachi. – Ch.; București: Litera Internațional, 2003. – 360 p. – (Biblioteca școlarului, serie nouă; nr. 419).

Referințe critice

Gheorghe Asachi: (1788-1869): biobibliogr. / Bibl. Jud. Iași „Gheorghe Asachi”. – Iași, 1993. – 80 p.

Levit, Efim. Gheorghe Asachi: romanul vieții sale / Efim Levit; cuv. înainte: N. Busuioc. – Vaslui: Cutia Pandorei, 1999. – 192 p.

Busuioc, Nicolae. Gheorghe Asachi. Romanul vieții sale // Busuioc, Nicolae. Basarabia de suflet. – Ch., 2010. – P. 35-37.

Călinescu, George. Asachi Gheorghe / George Călinescu // Dicționarul general al literaturii române. Vol. 1: A-B / Academia Română. – București, 2004. – P. 252-257.

Lungu, Eugen. Pictorul Gheorghe Asachi // Lungu, Eugen. Spații și oglinzi. – Ch., 2009. – P. 66-72.

Mironescu, Doris. Două moduri de a teatraliza ideologicul: Gheorghe Asachi și Alecu Russo / Doris Mironescu // Limba română. – 2012. – Nr. 1-2. – P. 94-103.

Saenco, Iurii. Gheorghe Asachi – deschizător de drumuri / Iurii Saenco // Făclia. – 2012. – 27 aprilie. – P. 3.

Referințe

Omul literar este acela a căruia meserie îl îndatorează a cultiva a sa minte spre a putea spori cunoștința altora.

Gheorghe Asachi

[Asachi] trebuie privit în complexitatea activității lui. A sprijinit și dezvoltat învățământul de toate gradele de limbă națională, a pus bazele unui teatru autohton, a întemeiat presa, a încurajat știința și artele, a creat un sistem cultural-educativ, pe care l-a apărut până la sfârșitul vieții. El este o verigă necesară și trainică în neîntreruptul lanț al culturii românești.

George Sorescu

A deschis, cu siguranță, drumuri în toate direcțiile; [...] conștient și programatic chiar, a cântat, astfel, dragostea cea mai spiritualizată, a slăvit pe strămoși, iubirea de patrie, a cântat actele renașterii noastre culturale, teatrul, scoala, limba românească, artele, subliniind fapta omului de acțiune prin comentariul liric al poetului.

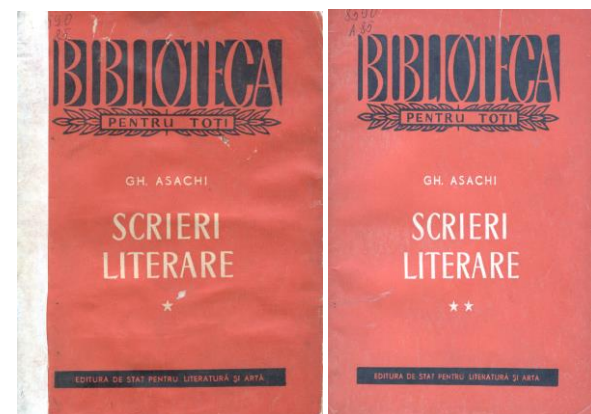
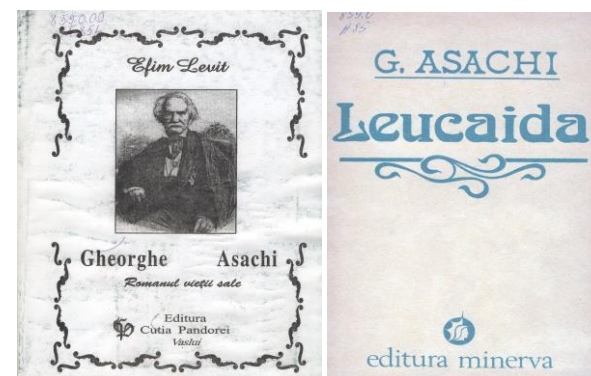
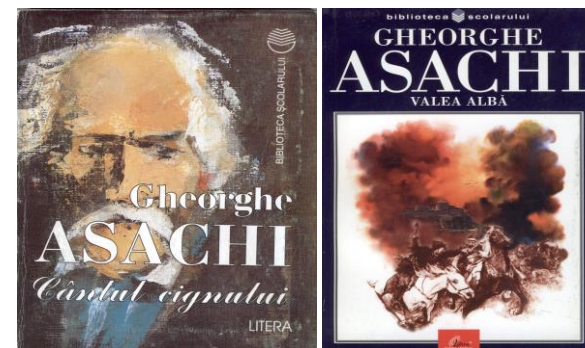
Eugen Lovinescu

Nuvelele istorice [...], învechite din punct de vedere al limbii, sunt interesante prin fabulosul medieval, cavaleresc, clasic, complicat cu viziuni mitologice și decoruri din recuzita romantismului.

Alexandru Piru

În poezie, Asachi este deopotrivă clasic, preromantic, nota predominantă rămânând însă cea clasică. Orice operă de artă, crede Asachi, trebuie să contribuie la progresul pașnic al societății, să stimuleze în om virtuțile morale.

Algeria Simota

Alcătuitor: Sabina Dodul
Responsabil de ediție: Claudia Balaban